

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

21.5.2021 (upravený text na základě učebnice zeměpisu viz. níže)

NOVÁK, Svatopluk a kolektiv. Zeměpis 6, 2. díl, Přírodní obraz Země Zemi. Brno: Nová Škola s. r. o., 2019, ISBN 978 – 80 – 7600- 028 – 5
Text na str. 23 - 24 s názvem Dotváření zemského povrchu

Zemský povrch dotváří přírodní činitelé, které řadíme mezi vnější. Mění jej, zarovnávají, narušují zemský povrch, dokážou zajistit pozvolný rozpad hornin. Tomuto procesu říkáme zvětrávání. Taková voda z dešťových srážek se sloučí v atmosféře s jinými prvky a vytvoří slabou kyselinu, která zatéká do puklin a působí na horninu, která měkne a drolí se. Dokáže i některé horniny rozpustit a vytvoří tak jeskyni, kde vysrážené látky z vody vytváří krápníky. Tekoucí voda se na svahu soustřeďuje do stružek, potoků a řek. Voda se zařezává do pevniny a vytváří koryto. Tekoucí voda má na horních tocích velkou sílu a unáší velké množství různých materiálů, prohlubuje se dno koryta a vznikají sníženiny, kterým říkáme říční údolí. Při dlouhotrvajícím vymílání dna vznikají kaňony. Na dolním toku řeka teče pomalu a unášený materiál se spíše usazuje a vytváří naplaveniny. V horách, při nízkých teplotách se vytváří z vody a sněhu ledovce, které směrem do údolí unáší velké balvany a obrušují povrch. Vznikají údolí ve tvaru U. Voda, která se dostane do pukliny hornin a zmrzne, horninu drolí. Vítr svojí rychlostí a silou unáší materiál, jehož nárazem na skály a kameny je obrušuje. Tam, kde vítr slábne se materiál naopak usazuje a vznikají písečné přesypy (duny). Vítr půdu také vysušuje a tento sypký materiál poté odnáší pryč. Tomuto jevu říkáme půdní eroze. Na moři vítr způsobuje velké vlny, které bičují pobřeží a rozrušují horniny na březích, Vznikají tak útesy. Velké horko způsobí rozpínání hornin, ty pukají a dále se drobí, vítr poté částičky unáší pryč. Činnost rostlin je pozitivní i negativní. Kořenový systém zpevňuje půdu, brání odnosu půdy, ale zároveň horniny rozrušuje pronikáním kořenů do puklin. A jak působí na povrch člověk?